

Ромащенко Л.І.

доктор філологічних наук

старший науковий співробітник,

Міжнародна школа україністики НАН України (Київ, Україна);

професор на запрошення,

Лодзький університет (Лодзь, Польща)

МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ. І ТРОХИ ПРО АКАДЕМІЧНУ МОБІЛЬНІСТЬ НАУКОВЦЯ

Війна в Україні. Тривожні настрої в Європі. Але життя триває. І наукове також. У неймовірно важкий час так хочеться бодай крихту радості – звичної, спокійної роботи, маленьких наукових досягнень. Тож скористалася запрошенням узяти участь у конференції в м. Белостоці (Польща), присвяченій творчості Станіслава Монюшка – видатного композитора, творця польської національної опери (як Семен Гулак-Артемівський – творець першої української опери «Запорожець за Дунаєм»), чия життєтворчість залишила слід і на українській землі.

Як відомо, в Одесі Монюшко познайомився з Адамом Міцкевичем, і співпраця двох талановитих особистостей була досить плідною. Композитор захоплювався творами класика польського романтизму, до багатьох із них написав музику.

Музика Монюшка, яку вважають зразком слов'янської музики, знана в Україні, починаючи з ХІХ століття. Одна з найвідоміших його опер – самобутня і задушевно мелодійна опера «Галька», що стала першою польською класичною національною оперою, ставилася в Київській опері ще у 1880-х роках і була однією із найпопулярніших. Виконували її також у Львові й Одесі. Можливо, популярність музичного твору забезпечив сюжет, близький українському реципієнту, заснований на поширеному морально-етичному й соціальному конфлікті: Галька, покинута молодим паном Янушем, який одружується на Софії, не може змиритися з утратою коханого і божеволіє, кінчаючи життя самогубством.

Схожий мотив у відомій поемі «Катерина» Т. Шевченка і романтичній баладі «Рибка» А. Міцкевича: зрадлива любов, що

призвела до загибелі героїнь – Шевченкової Катерини і Міцкевичевої Кресті (обоє кинулись у водну глибіню).

Твори Монюшка знані в Україні і в ХХІ столітті. Особливо щедрими на різноманітні імпрези стали 2018-2019 роки, коли музично-культурні інституції приєднуються до вшанування пам'яті видатного композитора концертами і проектами з нагоди його 200-літнього ювілею, а також урочистостей із нагоди 100-річчя відновлення Польщею незалежності. Концертні програми за участю українських і польських артистів відбуваються в Києві, Харкові, Одесі, Львові, Житомирі, Хмельницькому, Вінниці, Луцьку та інших містах.

Тож абсолютно природною видається конференція «Stanisław Moniuszko: słowo i pieśń (w kręgu tradycji Mickiewiczowskiej)» («Станіслав Монюшко: Слово і пісня (у колі традиції Міцкевича)», Белосток, 15 червня 2022 року), приурочена 150-річчю з дня смерті композитора.

Захід організували кафедра мовознавства, філологічних досліджень «Схід – Захід», філологічний відділ Університету в Белостоці, Академія едукації Університету Вітольда Великого (Вільнюс).

Конференція проходила в режимі особистої присутності (що особливо приємно в «постковідні» часи) та онлайн.

З великим зацікавленням присутні слухали доповіді «Музичні ремінісценції в сучасній польській поезії Литви» Галини Туркевич (Вільнюс), «Виконання творів С. Монюшка в Литві після II світової війни» Юзефа Шостаковського (Вільнюс), «Віденські поетичні інспірації в піснях Станіслава Монюшка» Збігнева Стемпняка (Ольштин), «Музикальність у поезії. У колі Міцкевича і Монюшка» Анни Трикші (Люблін), «Архівір вокальної лірики С. Монюшка «Чи знаєш той край» – коментар до тексту» Леонарди Дацевич (Белосток), «Вшанування пам'яті Станіслава Монюшка» Малгожати Пашко

(Белосток), «Полівекторність життєтворчості Станіслава Монюшка: український сегмент» Людмили Ромащенко (Черкаси), «Віват, пан Монюшко!» Аполонії Скаковської (Вільнюс), «Органні і фортепіанні твори Станіслава Монюшка – з досвіду виконавця» Рафала Суліми (Белосток), «Witolorauda» Юзефа Ігнація Крашевського у творчості Станіслава Монюшка» Агати Магдзяк (Жешув).

Приємно, що конференція виходила за межі винятково наукового формату. Її друга частина – концертна, у якій лунали твори С. Монюшка у чудовому виконанні співака, науковця і католицького священика Збігнева Стемпяка й акомпаніатора Кшиштофа Керцула. Особливо зворушливо прозвучала пісня «Козак», яку виконавець увів до свого репертуару спеціально, з огляду на нинішні події в Україні.

Ще однією родзинкою конференції стали урочистості з нагоди вручення *Леонарді Дацевич* *Księgi Jubileuszowej* – нагороди за багаторічну наукову діяльність (приємно, що у світі є країни, де належно шанують учених). У ролі ведучих успішно виступив тандем молодих науковців *Анни Романік* і *Роберта Шимулі*. *Leonarda Daciewicz* – професор, знана за межами краю ономотолог, голова оргкомітету конференції. Зворушливо і щиро звучали вітання ювілярці, вдячність за наукові досягнення й безкорисливу підтримку молодих учених, зокрема у виступі професора, декана філологічного відділення Університету в Белостоці *Ярослава Лавського*. Він знаний у Польщі і за її межами літературознавець, критик, есеїст, член *Komitetu Nauk o Literaturze PAN* (Комітет Наук про Літературу ПАН), член-кореспондент *Polskiej Akademii Umiejętności* (Польська Академія Майстерності). З Ярославом Лавським ми знайомі упродовж багатьох років – зустрічалися на численних наукових заходах (модерували разом) у Польщі, Литві, Україні, зокрема на конференціях, організованих багаторічним очільником київської полоністики, академіком *Ростиславом Радішевським*.

Приємною несподіванкою виявилася присутність на заході прапраправнучки відомого композитора *Ельжбети Яновської-Монюшко*. Харизматична, енергійна, цікава оповідачка, приємна у спілкуванні, вона вразила знанням свого родоводу й закликала учасників вивчати власне генеалогічне дерево, пишатися своїми (хай і не видатними) предками, бо коріння роду дає силу й опору в житті.

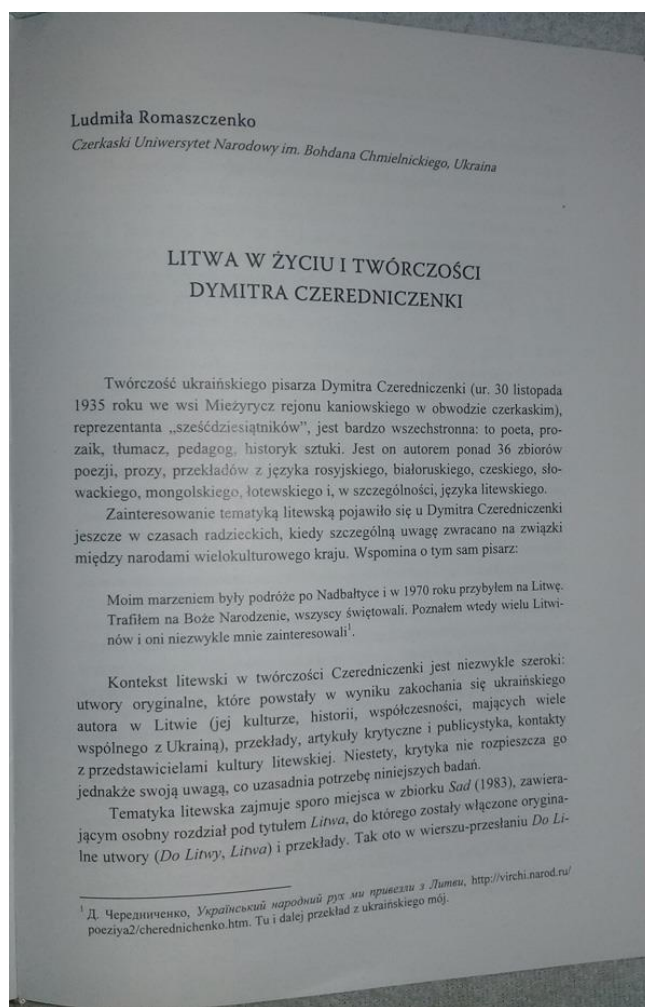
З деканом філологічного відділення Університету в Белостоці Ярославом Лавським і професором Леонардою Дацевич.

З онучкою композитора С. Монюшка - Ельжбетною Яновською-Монюшко (у центрі).

Під час конференції автор цих рядків отримала подарунок від професора, члена наукового комітету конференції Анджея Баранова, із яким пов'язана багаторічною (близько вісімнадцяти років) науковою співпрацею.

Це (хай і зі значним запізненням) поважні видання із власними публікаціями (що може бути ціннішим для науковця?!) про Івана Франка і Теодора Томаша Єжа, про литовські обрії Дмитра Чередниченка (польською мовою), що стане даниною пам'яті Дмитру Семеновичу – нашому земляку, уродженцю Канівщини.

Університет у Белостоці досить часто проводить подібні наукові заходи. Через три місяці після згаданої (22 вересня 2022 року) мені вдалося взяти участь у ювілейній міжнародній конференції «Адам Міцкевич і Україна», організованій філологічним відділом цього потужного навчального закладу і кафедрою полоністики Київського

національного університету ім. Тараса Шевченка. Тема цікава і важлива, адже відомо, що шляхи основоположника польського романтизму пролягали Київщиною, Черкащиною, Кіровоградщиною, (Елизаветградщина), Одещиною, Харківщиною, а також у Криму.

Приміром, А. Міцкевич відвідав Стеблів на Черкащині – мала батьківщина І. Нечуя-Левицького і родинний маєток підприємця Германа Головінського, із яким поет-романтик познайомився в Києві на знаменитих щорічних контрактних ярмарках. Згадки про це гостювання на мальовничих берегах Росі знаходимо в поемі «Пан Тадеуш»: «Чи на Вкраїні я б ту липу упізнав, / Що сотню панночок і сотню хлопців бравих / Ховала в холодку, при танцях і забавах, / Як вечір повивав блакитноводу Рось?».

До нашого часу зберігся двоповерховий будинок (хоча він і потребує реставрації), у якому мешкав А. Міцкевич і який нині входить до складу Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника.

Неподалік від флігеля, у якому мешкав польський поет, – «Скеля Міцкевича»: стоячи на її краю, можна милуватися мальовничими краєвидами Росі, яка в цьому місці вбирає в себе й води річки Боровиці, що протікала в розкішному парку Головінських. А ще – розкішна липа, не з Міцкевичевих часів, але, кажуть, на місці тієї, оспіваної польським поетом...

Наукову естафету Університет в Белостоці передав столиці Польщі Варшаві, де 11 жовтня відкрився «XXII Діалог двох культур», що тривав до 14 жовтня 2022 року.

Зазвичай це дійство відбувалося у Кременці. Щороку мальовниче волинське містечко, де народився великий польський поет і драматург Юліуш Словацький, у якому бував і Тарас Шевченко, збирало відомих культурних діячів, науковців із України і Польщі (та й інших країн) на міжнародний літературно-мистецький форум. Але у зв'язку з воєнними українськими реаліями «Діалог...» довелося проводити у Варшаві і Сулеювку. Учасників форуму гостинно зустрічав Дім Літератури у Краківському Передмісті.

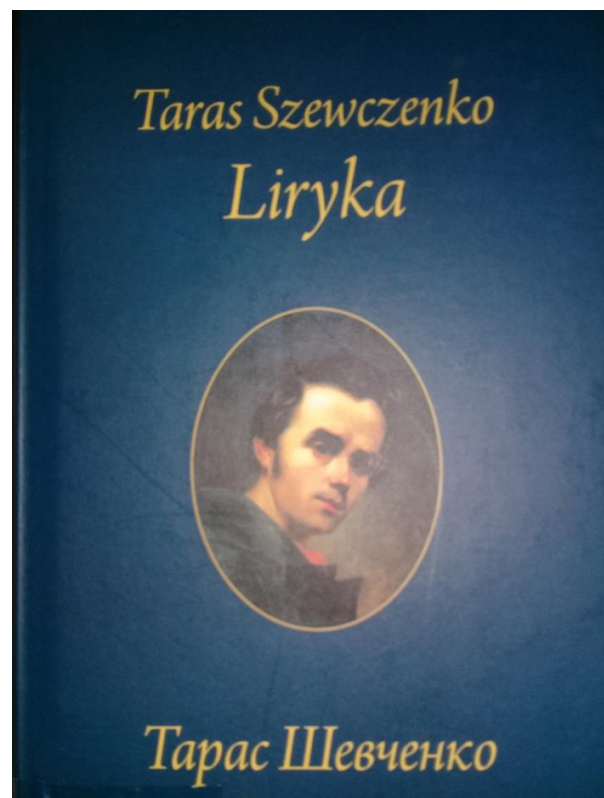
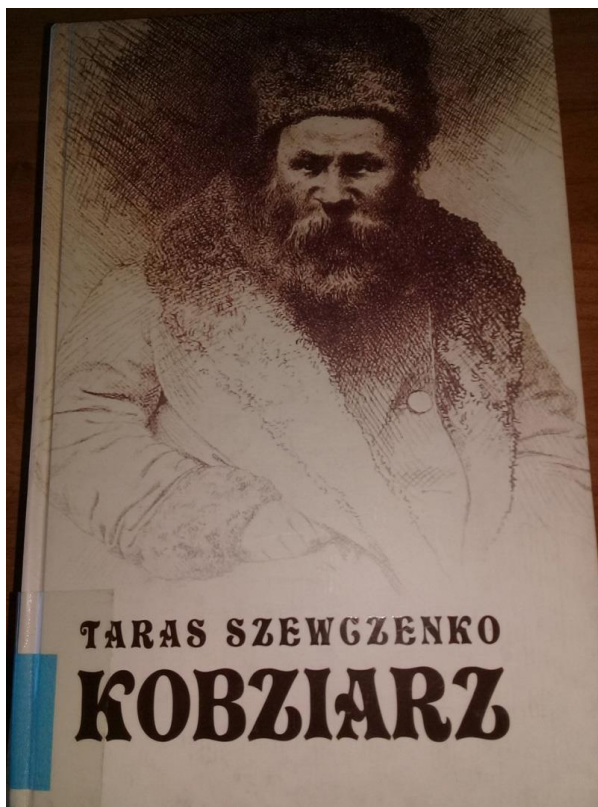
Варшава. Меморіальна дошка Ю.Словацькому в Домі Літератури

Особливістю «Діалогів» є те, що вони не обмежуються науковим форматом (озвучування доповідей). Учасники мають можливість презентувати власні художні твори чи наукові видання. Надзвичайно зворушливим виявився вечір «Вірші для вільної України» на Замковій площі під колоною короля Зигмунта III Вази, де прозвучали поезії Юліуша Словацького й Тараса Шевченка, вірші сучасних українських і польських поетів.

Активна участь у конференціях відбулася в межах мого перебування в Польщі як стипендіата Лодзького університету і «visiting

professor» (професор на запрошення) цього ж закладу. Що дає можливість зайнятися улюбленою справою, відчутти продуктивну бібліотечну тишу, насолодитися спілкуванням із книгами, особливо в новій університетській бібліотеці.

Неймовірну екскурсію для мене як стипендіата UL (Університет Лодзький) організувала невтомна й доброзичлива *Аліна Бжуска-Кемпа* (Alina Brzuska-Kępa). З нею мандрувала залами книгозбірні, що налічує мільйони томів, з можливістю побачити фоліанти, яким понад 500 років! Але чи найбільше зацікавлення, звісно, викликав відділ україністики з літературою від найдавніших часів до сьогодення. Тут найперше впали у вічі видання «Кобзаря», серед яких – видане в Любліні у 2008 році, у перекладі *Пьотра Куприся*. Як ідеться у вступному слові, твори Тараса Шевченка, раніше відомі польському читачеві лише фрагментарно, у згаданому виданні опубліковані в повному обсязі, що сприятиме єднанню українців і поляків, взаємозбагаченню культур.

На полиці були й інші видання «Кобзаря», цікаві тим, що вміщували два варіанти творів українського генія – україномовний і польськомовний.

Найвідповідальніший етап діяльності – викладацька робота, заняття зі студентами Лодзького університету польською мовою про

українсько-польські літературні й культурні взаємини. І хоча, реалізуючи принцип академічної мобільності, неодноразово читала курси лекцій у закордонних університетах (Варшавський університет, Вільнюський едукологічний університет, Бакинський слов'янський університет, Гуманістично-природничий університет ім. Я. Длугоша в м. Ченстохові, Гомельський університет ім. Ф.Скорини), не могла позбутися хвилювання. Насамперед через польську мову, адже вивчила її самостійно. Проте вже з перших лекцій («Тарас Шевченко і польська культура», «Іван Франко і польська культура») занепокоєння зникло, а прийшло приємне усвідомлення: студенти Лодзького університету – доброзичливі, зацікавлені, творчі, ініціативні.

Після першої лекції «Тарас Шевченко і польська культура» – фото на згадку.

P.S. Моя праця в Лодзькому університеті (а згодом, сподіваюсь, у Ченстоховському, у якому вже мала честь працювати як «visiting professor» три роки тому) відкриє нові можливості для заняття наукою, особливо в часи необхідності академічної мобільності. І все це стало можливим завдяки запрошенню й підтримці *Йоанни Яблковської* – багаторічного декана філологічного відділу Лодзького університету і подружжя професорів *Мацея Шаргота* (Лодзький університет) і *Барбари Шаргот* (Університет гуманістично-природничий ім. Яна Длугоша в Ченстохові). За це їм уклінна вдячність.